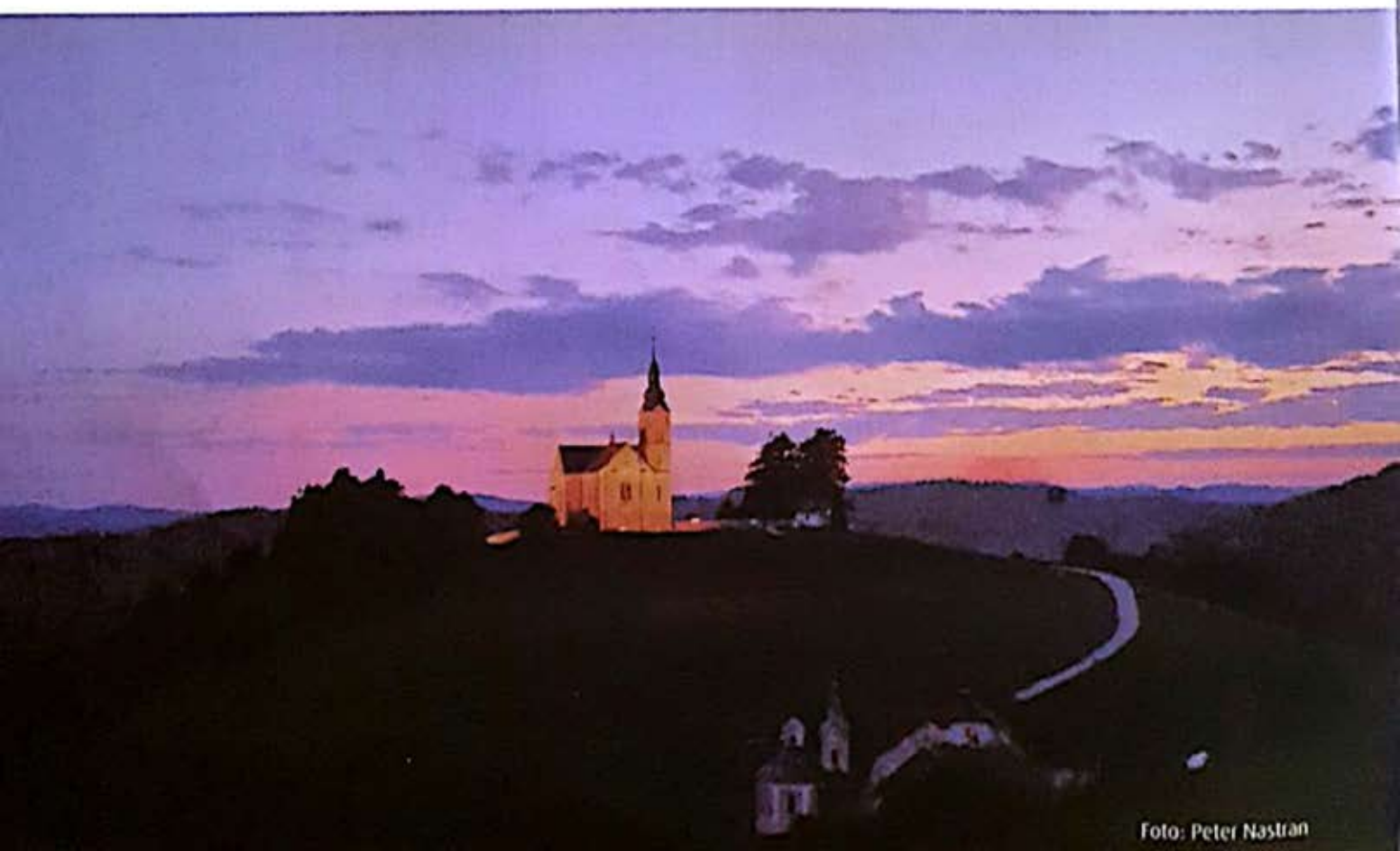

30 let urejevanja odnosov med državo in cerkvami

»Čeprav se država ne ukvarja z verskimi vprašanji, mora
kljub temu priznati pomen vere«

Odnos med državo in cerkvijo se zastavlja na dva načina. Če gre za vprašanje oblastnih pristojnosti, gre za vprašanje državne suverenosti in avtoritete Boga, ki ju je Jezus razmejil z znanim izrekom: »Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je Božjega« (Mt 22, 21). Prva krščanska skupnost je bila takoj postavljena pred izbiro pokorščine Bogu ali oblasti in je dala prednost prvi: »Presodite, kaj je bolj pravično pred Bogom: poslušati vas ali Boga?« (Apd 4,19). V dolgi zgodovini krščanstva se napetost med njima vedno znova pojavlja in razrešuje na različne načine.

Štirje vidiki verske svobode

Druga zvrst napetosti pa se pojavlja s svetovnonazorsko in religiozno pluralnostjo z ene strani in pričakovano nazorsko in vrednostno enotnostjo v državi z druge. Četudi ni nikjer in nikoli šlo brez teh napetosti, so se v Evropi posebej zaostriale s pojavom reformacijskih gibanj in nobena rešitev ni obveljala za ustrezno, dokler ni bilo sprejeto načelo popolne verske svobode v njenih štirih vidikih: posameznikova in skupinska, zasebna in javna svoboda izpovedovanja vere in ravnanja v skladu z njo. Hkrati se je postopoma tudi ustavnopravno in institucionalno izvedlo razlikovanje med področjem skupnega dobrega, ki ga ima na skrbi politična oblast in velja univerzalno za vse državljane, ter področjem individualnih svobodnih izbir, ki je področje civilnodružbenega, kamor se zaradi osebnostne in svobodne izbire uvršča tudi človekova religioznost. To nujno predpostavlja, da se suverena državna oblast začne zavedati svojih meja, se odpove totalitarnemu nadzoru in vplivu ter prizna, da so politične in verske institucije druge od drugih neodvisne in v svojih pristojnostih samostojne. To je vsebina tako imenovane »ločenosti države in cerkve«, ki je večinski način sodobnega urejevanja odnosov med državo in cerkvami, ki pa v konkretnih izvedbah v Evropi in po svetu pozna nemalo razlik in posebnosti.

»Ločenost države in cerkve«?

Komunizem zaradi svoje totalitarne narave celovite verske svobode ni mogel sprejeti. Polastil se je izreke »ločenost države in cerkve« in to razumel kot pravico, da vsaj potisne vero v strogo in na zunaj neopazno zasebnost, če je že ne more takoj iztrebiti. Vera je bila v ustavi opredeljena kot človekova »zasebna stvar«. Zato zanjo v javnosti ni bilo prostora. A z uvedbo pluralistične in demokratične politične ureditve pred tremi desetletji so bili dani ustavnopravni pogoji za udejanjenje verske svobode v vseh njenih štirih vidikih, torej tudi v javnosti. Vendar pa razvoj ne teče zlahka in še danes govorimo o nerešenih vprašanjih.

Vzrok za to je v dejstvu, da so v Sloveniji ostali v veljavi stari miselni vzorci. Njihovi nosilci se ne morejo več sklicevati na marksistične floskule o religiji kot zastarelem izkoriščevalskem ostanku in opiju za

Tako kot komunizem je tudi laicism pripravljeno tolerirati vernost samo v zasebni obliki individualnega prepričanja.

nevedne ljudi, so se pa naslonili na ideje, ki jih imenujemo laicism. Laicism je protiverska ideologija. Kot tak se razlikuje od laičnosti ali sekularizacije, ki je kulturni pojav, povezan s sodobnim svetovnonazorskim in političnim pluralizmom, ki terja strpnost in medsebojno spoštovanje. Tako kot komunizem je tudi laicism pripravljeno tolerirati vernost samo v zasebni obliki individualnega prepričanja.

Laicism je francoska posebnost, značilna za Francijo med letoma 1870 in 1945 (III. francoska republika). Idejni izvor ima v protikrščanskem francoskem razsvetljenstvu 18. in pozi-

Anton Stres

Predsednik
Komisije
Pravičnost in mir
pri SSK, rektor
Katoliškega
inštituta,
upokojeni lj.
nadškof

tivizmu 19. stoletja, ki sta vsak na svoj način na mesto obstoječega francoskega katolicizma hotela postaviti ideološki nadomestek: razsvetljenci Rousseaujevo »civilno religijo«, pozitivistični republikanci pa etatično psevdoreligiozno predanost Republiki. S to protikrščansko ostjo je francoski laicizem izvajal politične ukrepe ločevanja cerkve in države ter omejevanja katoliške vere v področje zasebnosti vse do povojnega obdobja, ko se laicizem sam »laizira«, se pravi se odpoveduje sebi kot državni ideologiji. Francoska V. republika postaja država, ki samo še upravlja svobodno delovanje svetovnonazorskih in religiozних družbenih skupin in se sama v to področje ne vmešava kot njihova tekunica. To novo razvojno stopnjo v francoskem laicizmu imenujejo »nova« ali pa »odprta« *laïcité*. To ni več laicizem, ampak je laičnost, ki se od religije – posebno še katolištva – ne čuti ogrožene, ker se ne postavlja na konkurenčno ideološko in ateistično stališče, ampak vidi svoje poslanstvo v tem, da zagotavlja vsem državljanom in njihovim združenjem varstvo pravic in svoboščin, med katerimi je varstvo svobode mišljenja, izražanja in verske svobode med najbolj temeljnimi.

O izpovedovanju vere v ustavi

Tudi slovenska ustava v svojem 41. členu jasno zagotavlja svobodno izpovedovanje vere v zasebnem in javnem življenju. Konkreten korak v tej smeri je bil narejen z »vatiškanskim sporazumom« leta 2004, predvsem pa z novim *Zakonom o verski svobodi* iz leta 2007. Naši novodobni zastopniki laicizma so ga hoteli sesuti, a ga je Ustavno sodišče (US) potrdilo kot skladnega z ustavo leta 2010.

***Laicistično prepovedovanje
vere v javnosti in potiskanje
vere v zasebnost je v Sloveniji
prevladovalo pol stoletja ...***

Proti tistim, ki ob vsaki priložnosti mahajo s 7. členom ustave, ki pravi, da sta država in cerkev ločeni, je jasno postavilo izhodišče, da je za ustavo in nas vse bolj odločilen in »ključen« 41. člen, ki tudi javnemu izpovedovanju vere zagotavlja svobodo. »Človekova pravica do svobode vesti je namreč temelj celotnega urejanja položaja verskih skupnosti in ima v tem smislu prednost pred ustavnimi načeli, ki opredeljujejo položaj verskih skupnosti v razmerju do države« (Ur. l. RS 46/10, 6803). Še več, država ima dolžnost, da tudi za versko življenje, tako kot za kulturno in vsako drugo osmišljajoče človekovo udejstvovanje, aktivno ustvarja možnosti za razvoj. »Čeprav se torej država ne ukvarja z verskimi vprašanji, mora kljub temu priznati pomen vere za posameznike in aktivno ustvarjati pogoje za uresničevanje te človekove pravice« (Ur. l. RS 46/2010, 6802).

Namesto sklepa

Laicistično prepovedovanje vere v javnosti in potiskanje vere v zasebnost je v Sloveniji prevladovalo pol stoletja in v miselnosti ljudi pustilo trdožive predsodke proti javnemu delu in nastopanju vernikov in njihovih združenj. Lahko ga primerjamo z ustaljeno smerjo plovbe velike čezooceanke ali letalnosilke. Bilo bi varljivo pričakovati, da se bo ta smer hitro spremenila samo zaradi nekaj trditev in odločitev US, četudi je le-to edini avtentični razlagalec ustave. Kako se v Sloveniji piše njegovim odločbam, smo lahko ugotavljali, ko je šlo za financiranje javnih osnovnošolskih programov v zasebnih šolah. Vendar pa predstavljata sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem ter zakon o verski svobodi skupaj s pritrdilnimi odločbami US pomemben korak proč od laicizma v smeri splošno sprejete laičnosti, se pravi nazorske nevtralnosti države. Ta pa nikakor ne izključuje enakopravnega sodelovanja tam, kjer se to izkaže koristno za obče dobro, v katerega službi sta tako država kakor cerkve in druge verske skupnosti.